ԱՐՄԵՆԻԱ

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼԸՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Զարսկաստանի համար տարեկան 5 ֆր. և կամ 2 րբլ. 50 կ. թղթդրմ.
Ուրիշ ամեն տեղի համար ուր այս լրագրի մուտքը արգիլուած չէ, տարեկան բաժնորդագինն է 20 ֆր., վեցամսեայն 10 ֆրանգ և եռամսեայն 5 ֆրանգ։

Բաժնեգիները կանխիկ կը վճարուին և ՏՆօրէնութիւնն ինք կը վճարէ լրագիրը ղրկելու փոստի ծախքը։

Նամակ և ծրար պէտք է ղրկել հետեւեալ հասցէով. M. PORTOUKALIAN, rédacteur du journal *Arménia*. MARSEILLE (France)

Է ՏԱՐԻ ԹԻԻ 48

1892 ՓԵՏՐՎԱՐ 3

1892 ՅՈՒՆՎԱՐ 22 (Հ. Տ.)

ՋՈՐԵԿՑԱՒԹԻՒ

Կը հրատարակուի Դշ. և Շբթ. օրեր

ՊԱՏՄԱՆԵՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կամ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն ղրկուած գրութիւնները։
Պարտաւոր չէ վերադարձնել չհրատարակուած ձեռագիրները։
Ծանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուներով։
Ծանուցման 1 միջակ գիրը 1 սանդիմ կարժէ. 1 գլխագիրը 2 սանդիմ։

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de Rédaction (Allées de Meilhan, 44.)

ՀԱՑՏՈՑ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

==

ՆՊԱՏԱԿ ԵՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

(Շարունակութիւն)

«Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» նպատակն է աշխատիլ վարչական բարենորոգումներ մտցնելու Թիւրքահայաստանի մէջ, հայ ժողովրդի տեղական պէտքերին համեմատ։ Հայ ժողովրդի ցանկութիւնն է իրատունք ստանալ ազատօրէն ինքզինք կառավարելու որով միայն պիտի կրնան վերնալ այն հալածահարութիւնները որոնք այսօր Հայաստանի թշուառութեան և աւերակ դառնալուն պատճառ կը լինին։

«Հայոց Հայրենասիրական Միութիւն»ը իւր նպատակ իրագործելու համար իւր կարողութեան չափով կը գործադրէ ամեն յարմար եղած միջոցներն, ժամանակի պահանջներին համեմատ. կաշխատի ներքին այժ գոյացնել Աղգին մէջ իւր ազատութեան համար, հրատարակութիւններ կանէ, դիմումներ կանէ որոց որ պէտք է և նիւթապէս ու բարոյապէս կը քաջալերէ անոնց որոնք անձնուիրութեամբ կաշխատին հայրենիքի ազատութեան գործին։

Միութիւնը կունենայ իրեն բերան եղող լրագիրը, բացի զանազան լուրեր տալէ իրրեւ լրագիր, կը հաղորդէ ընդհանրութեան ինչ որ Միութիւնը ուզէ հաղորդել, տեղեկութիւններ կուտայ Հայաստանի և տարաբնակ Հայերի դրութեան վրայ և կը ծառայէ հայրենասիրական եռանդը արծարծելու Հայերին մէջ։ (*)

Ծանօթ. «Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» անդամակցիլ կամ թղթակիցի ուզողները պէտք է դիմեն հետեւեալ հասցէին.

M. Portoukalian
(FRANCE) Marseille

(*) «Հայոց Հայրենասիրական Միութիւն»ը կը նպաստէ Արմենիա լրագրի հրատարակմանը։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Թիֆլիսի ադետային արկածը. —Նամակ Թիւրքիայէն (Վան). — Վանի վիճակը. — Նոր ձերբակալութիւններ. —Թիւրքահայերի մասնակցութիւնը կաթոլիկոսական ընտրութեան. — Նամակ Պարսկաստանէն (Դավրէժ). — Հայեր Ամերիկա. — Բաղադատ Թիֆլիսի լրագիրներէն. —Տեղական. —«Լա Թիւրքի լիպր». —Ռուսական գործեր. —Ծանուցումներ. — Բանասիրական (Ուղեւորութիւն Հայաստանի եւ Պարսկաստանի մէջ)։

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՂԵՏԱՅԻ ԱՐԿԱԾԸ(1)

Թիֆլիս, 8/20 յունվ. 1892

Կուր գետը Թիֆլիսի կեդրոնում բաժանվում է երկու ճիւղերի, որոնցից մեծը հոսում է դէպի աջ, իսկ

(1) Արմենիայի 45րդ Թուի «Կովկասեան լուրեր» շարքին մէջ հրատարակած էինք այս ցաւալի դէպքին վերաբերեալ ինչ որ հեռագիրը հաղորդած էր տեղիս Ֆրանսերէն լրագիրներին։ Այժմ Թիֆլիսէն մի քանի թղթակիցներէ միանգամայն տեղեկութիւններ հասած լինելով Արմենիայի խմբագրութեան, փոխանակ առանձին առանձին դնելու, որ աւելորդ կրկնութիւն կը լինէր, կը հրատարակենք զանոնք քաղուած օրէն մէկ ձուլելով, քանի որ կան նաեւ այնպիսի տեղեկութիւններ իւրաքանչիւրին մէջ որ միւսներուն մէջ կը պակսին։ ԽՄԲ.

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղելով բարգմանուած Թան լրագրի 1891 դեկտ. 17 բուի յաւելուածէն)

(Շար. 47դ բուէն)

Սեպտ. 4.—Ութերորդ օրն է մեր ճանապարհորդութեան. այսօր Ձորոխի ափերով կը մտնենք. գետը Սեւ ծովի մէջ կը թափի Պաթումի քով։ Օսլուխի քովէն կը սկսի Բաբերդի լեռնադաշտը որի ցորենովը կապրին տասնեակ հայ գիւղեր։ Վարչական գիւղի մօտ մի քիչ կանգ կառնենք, այնտեղ գտնուած 3 հայկական աւերակ եկեղեցիների լուսանկարները հանելու համար. կըսուի թէ այդ եկեղեցիները 8րդ դարէն (789) մնացած են. իրենց ճարտարապետութիւն բաւական բնաւորիչ է. չէնքին քարերը շատ լաւ պահպանուած են օդին սաստիկ չորութեան պատճառով. ներկայ դարի սկիզբը տակաւին անեղծ կերպով կանգուն կեցած էին այդ եկեղեցիները և 1829ի ռուսօ-թիւրք պատերազմին ժամանակ կործանուած են։ Վարչահանի քովերը մի ժամանակ մեր դէմ կելնէ և

փոքը ճիւղը դէպի ձախ։ Երկու ճիւղերը միանալեն վանքի Մայր-Եկեղեցւոյ փոքը ինչ վարը, մէջտեղը գոյացնելով մի փոքրիկ կղզի, որը կոչվում է «Մաամեթեան կղզի»։ Մայր եկեղեցին գտնվում է փոքը ճիւղի ձախ կողմը։ Տեղիս հոգեւորականները սովորութիւն ունին ամենայն տարի Յորհնէքի ծանին Մկրտութեան հանդէսը կատարելու կուր գետի մեծ ճիւղի ափում և այդ իսկ պատճառաւ ամենայն տարի եկեղեցւոյ բակը միացընելու համար Մաամեթեան կղզուն հետ, շինվում է փայտեայ ժամանակաւոր կամուրջ, որի վրայօք հոգեւորական դասը և հանդիսականների ահագին բազմութիւն անցնում են կըղզու ալ ափը, յորդանանի հանդէսը կատարելու։

Այս տարի եւս յորդանանը շինած էր կղզու ալ ափում և ըստ հին սովորութեան՝ վանքի Մայր-եկեղեցւոյ գաւիթը միացած էր կղզու հետ, եկեղեցու արեւելեան կողմէն մինչեւ կուրի այդ ափը փայտեայ ժամանակաւոր կամուրջ շինելով, որի երկարութիւնն էր մօտաւորապէս 20 ռուսական սաժէն, իսկ լայնութիւնը 4 սաժէն։ Ամսոյս 6/18ին վաղ առաւօ-

մեզ բաւական դիտելէ ետք, չուտով ետ կը դառնայ քառասմբակ։ Վերջապէս Բաբերդ կերեւի իր ծուռումուռ ցցուած բլուրներով, գորշագոյն տուներով և իր հին բերդի աւերակներով որոնք երկնքի կապուտակութեան վրայ աւելի որոշ կը տեսնուին։ Այստեղ պիտի սկսէր մեր կալանաւորում։

Բաբերդ ծովէն 1550 մէտր բարձրութիւն և 15,000 բնակիչ ունեցող մի քաղաք է, երկու բլուրների մէջտեղ սեղմուած. բաւական վաճառաշահ է և տարին երկու անգամ, մայիսին և սեպտեմբերին, տօնավաճառներ կունենայ։ Տուները մի յարկանի են և գէշ չինուած. ձմեռի սաստիկ ցուրտերին պատճառաւ, պատուհաններն ալ շատ փոքր են։ Ձորոխը՝ հարաւէն հիւսիս վազելով, քաղաքը երկու մասի կը բաժնէ որոնք 4-5 փոքր կամուրջներով իրար միացած են։ Արեւելեան բլուրի կողքին վրայ ցցուած է աւերակ բերդը որի պատնէշները մինչեւ բլուրի կէսը յառաջացած են. կերեւի թէ հին աւեններ երեք կարգ պատնէշներ կային քաղաքին շուրջ, թէեւ այժմ այդ ամրութիւններէն ոչինչ կը մնայ։

Սեպտ. 4ի օրը երբ Բաբերդ կը մտնենք, ճամբու վրայ սպասող մի ժանտարմ կը տեսնենք որ մեզ կոչտութեամբ կը հրամայէ իրեն հետեւիլ քաղաքապե-

տուց ահագին բազմութիւն լցուած էր թէ՛ Մայր-եկեղեցւոյ ընդարձակ բակը և թէ՛ Մաամեթեան կղզին։ Մ. Պատարագը վերջացնելուց յետոյ, ժամը 12½ին սկսուեց Մկրտութեան հանդէսը. մի քանի տասնեակ քահանայք, իրենց գլուխ ունենալով տեղիս առաջնորդ Մամբրէ եպիսկոպոսին, և երգեցիկ խումբը, հանդիսաւոր թափորով դիմեցին դէպի յորդանանը, որոնց հետեւից ահագին բազմութիւն հանդիսականների. յամրոպութեամբ անցան փայտեայ ժամանակաւոր կամուրջով։ Հանդէսը կատարելուց և խաչը ջուրը ձգելուց յետոյ, թափորը յետ դարձաւ դէպի եկեղեցին։ Հոգեւորական դասը, քաղաքացիները և մի քանի այլ առաջաւոր մարդիկ անցնելով կամուրջը, հաղիւ էին հեռացել երկու քայլ, երբ լսուեցաւ մի անսովոր թնդոց, որին հետեւեցան յուսահատական ճիչերը և աղաղակները։ Մի ակնթարթում իրարանցում ընկաւ բազմութեան մէջ. ամեն կողմից օգնութիւն էին աղաղակում։ Ահա սոյն ազէտի նկարագրութիւնը. հոգեւորական դասը յորդանանից վերադառնալու ժամանակ, նրանց հետեւում են յորդանանում գըտա-

տարան երթալու։ Ի զուր իրեն կատարկենք թէ բաբերդ սլիտի կենանք արդէն և թէ 100 մէտր անդին պիտի հաստատենք մեր վրաններ. նա չուզեր ոչ մի խօսք լսել, կանցնի մեր ձիերին առջեւ, սանձերը կը բռնէ և յետոյ, երբ կը տեսնէ թէ իր ջանքեր անօգուտ են, մի խոչոր քար կառնէ գետնէն և մեզ կը սպառնայ, ըսելով որ եթէ հրացանը հետ լինէր, մեզ պիտի սպաններ. տարօրինակ ընդունելութիւն։ Գետեզերքի քով փոքրիկ մարդագետնի մը վրայ կիջնենք, բեռները ձիերէն վար կիջեցնենք և յետոյ կերթանք գայմագամը տեսնելու որ այս եղանակներին՝ վրանի տակ հաստատած է իր տեսեան. իրեն կուզենք ցոյց տալ մեր պույրուլթիւն, մեր թղթեր, գէնքի արտօնագիրը և այլն. բայց ինք չնորհալից կերպով մեզ կը պատասխանէ որ պէտք չտեսներ նայելու այդ թղթերին և թէ անխոհեմ ժանտարմը պիտի պատժուի։ Ուրեմն արդարութիւնը պիտի գործադրուի. Ամէն։ Կը դառնանք մեր իջած տեղ, մեր ջորեպանները հասած են և վրանը կը հաստատենք թէ չէ ահա հազարապետը, բերդի հրամանատարը, կուգայ մեզ այցելել. մեր գէնքեր հետաքրքրութեամբ կը քննէ և մեկնած ատեն մեզ կիմացունէ թէ քանի որ քաղաքէն շատ հեռու տեղ է մեր վրան, ինք եր-

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ

ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ ՄԸ ԵՎ ՄԱՐԴԱՏԱՑ ՄԸ ՀԱՄԱՐ ԻՐԵՆՑ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ ՀԱՄԱՐ

Տպ. 91 էջ. 25/6 չափ. 92

ԳԻՆԸ ԿՈՊԵՔ

Ընդ մեզ ամենքս ալ կը ճանչնանք Մարդատցը, որ ամէն տարի Ս. Խաչվերացի տօնին կը գայ Հայրենիքէն, եւ ամէն տարի ալ կը հարցնենք իրարու. «Ինչ նորութիւն կայ Մարդատցէն»։ Ամէն տարի ալ կը լսենք նոյն պատասխանը. «Ոչինչ նորութիւն, ամէն ինչ նոյնն է»։ Ամէն տարի ալ կը լսենք նոյն պատմութիւնը, նոյն ցաւերը, նոյն տառապանքները, նոյն հառաչանքները, նոյն արտասուքները։ Ամէն տարի ալ կը լսենք նոյն անիրաւութիւնները, նոյն բռնութիւնները, նոյն կեղեքումները, նոյն ոճիրները։ Ամէն տարի ալ կը լսենք նոյն ողբերգութիւնը, նոյն ոճրագործութիւնները, նոյն սարսափները։ Ամէն տարի ալ կը լսենք նոյն ոճրագործները, նոյն ոճրագործութիւնները, նոյն ոճրագործ

բուլթան, Գալճեան կ՚ըսեն. մտադիր են եղել գաղթել Վանէն. բայց կուսակալը արգիլել է։ Ժողովուրդը որ իւր օրագահիկը արիւն քրտինքով հազիւ կարող է ձեռք բերել՝ ճնշուած է ծանր հարկի տակ։ Բարբարոս կառավարութիւնը տուրքերի առթիւ բանտարկում է անկարողներին որոնք քանի չեն վճարել՝ մնում են բանտ. երաշխաւորութեամբ ազատուելը այլ եւս դժուար է։ Իսկ անբաղդ գիւղացին այն դրութեան է հասել որ, երեւակայեցէք, իւր ամենահարկաւոր ըստացուածքը՝ լծվար անասունները կէս գնով ծախում է գոնէ ձմեռն անցնելու համար։ Հազարաւոր մարդիկ նոյն իսկ այս րոպէում պատրաստ են գիւղել պանդխտութեան՝ հարկի ծանրութիւնից փախչելու համար, բայց կառավարութիւնը անցագիրը չէ տալիս։ Գեր. Պատր. Փոխանորդ Ա.Յովհաննէսի ջանքերն ու կառավարութեան ըրած դիմումները անպտուղ են մնում՝ գիւղացիներին մի քիչ դիւրութիւն տալու մասին, իբրեւ հարկերի վճարման համար։

ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կ. Պոլսի Թիւրք Թէրճիւմանը հաղիւագիւտ լրագիրը կը հաղորդէ որ Սեբաստիայի նահանգի Գարահիսարը Շարքի գիւղապաղաքին մէջ Քէչէճեան կարապետ վարժապետը սպանուած է նոյեմբ. 24/6 դեկտ.ին, երեսուն և հօթը տեղէ վիրաւորուելով։ Այդ անձ մի մտաւոր էր և վաստուքեամբ գրպարտութիւններ արած էր գիւղապաղաքէն մէկ ժամ հեռի գըտնուած Գուսախա գիւղի Մատթէոս քահանայի մասին իբր թէ սա ճնասակար քարոզներ տուած լինի, նոյնպէս կառավարութեան մտանած էր թէ գիւղին մէջ զինուորական տուրքի տումարին մէջ չարձանագրուած 35 անձեր կան։ Նոյն լրագրին նայելով, սպանութիւնը հետեւեալ պարագայների մէջ կատարուած է. Կարապետ վարժապետը շաբաթ իրիկուն տունէն կը մեկնի ըսելով որ Գարահիսարի վաճառականներէն և նախնական ատենի անդամներէն Ղարիպեան Հաճիցակոը ազատ տունը պիտի երթայ. ա՛լ անկէ ետք չվերադառնար և գիւղը կը տեսնուի յետոյ գիւղապաղաքին Թէքճավաք պողոտային վրայ։ Խուզարկութիւն կը կատարուի յիշեալ Ծակոբ ազատ տան մէջ և արեան բիծերի հետքեր, արիւնոտ լուալ մը կը գտնուի, նոյնպէս և տան սպասուորի ձեռքը դաշունի վիրաւորուած կը տեսնեն. այդ նշանները կասկածել կուտան թէ սպանութիւնը այդ տան մէջ կատարուած է, ուստի և Ծակոբ ազան, իւր եղբայրը և սպասուորն կը ձերբակալուին։

— Մալաթիայէն ալ կը հաղորդեն որ տեղացի հայ վաճառականներէն Աստուր ազատ տան մէջ կրակ ձգուած լինելով, կառավարութիւնը ձերբակալեր է 10է աւելի երիտասարդներ իբր հրդեհի փորձին հեղինակներ։

— Կ. Պոլսէն մեզ կըհաղորդեն որ վանեցի Ղեւոնդ անուն մի երիտասարդ իր հայրենակից մտանիչ Գէորգ Զրպեանի ըրած դրպարտութեան վրայ, ձերբակալուելու և բանտարկուելու պատիժ վիրաւորուած էր, երկրորդ օրը կը մեռնի հակառակ բժշկական խնամքների։

Այս երկու անձերն ալ հասկացած բանական կրթութիւն ստացած էին։

ՏԵՂԱԿԱՆ

Խարբերդցի պանդուխտները մի գոհ ալ տուին իրենց գաղթականական տենդին։ Բզմուշէն գիւղացի 30 տարեկան Տօնապետ Յովհաննեան երիտասարդը որ 20 օրէ ի վեր այտեղ կը գտնուէր, անցեալ շաբաթ օր իրիկուն տակաւին ողջ առողջ Ամերիկաէն չգենաւի տոմսակ և դրամ կընդունի։ Խեղճը որ իր բոլոր ընկերների պէս (որոնք այժմ 100ը կանցնին) օրերը մտահոգութեամբ և սովատանջ կանցունէր, այդ տոմսակ ստանալուն պէս ծայրայեղ ուրախութեան մէջ կկենայ և սաստիկ յուզումը իր առողջ դրութիւնը խանգարելով, մինչեւ առաւօտ մահն առաջ կը բերէ։

Մխիթարդների անհոգութեան պատճառաւ, մահուան լուրը շատ ուշ հասած էր Մարսէյլի Հայոց Գեր. Հովէն, որով և մեռելին դագաղը կաթոլիկ քահանայի միջոցով առաջնորդուած էր գերեզմանատունը ուր և հասաւ յետոյ Գեր. Ս. Ծ. Վ. Ա.յմաեան և արարողութիւնը կատարեց։

«ԼԱ ԹԻՐՔԻ ԼԻՊՐ»

Սիէքլի մէջ Ա.լի Ա.ին մտաւորականութեամբ հրատարակուած մի յօդուած կը յայտնէ որ վերջերս Փարիզի օսմանեան դեսպանատունը յանձներ է Ֆրանսայէն դուրս հանել տալ Պր. Մարկնկօ կոչուած մի անձ որ Լա Թիրքի լիպր անունով մի նոր ազատական լրագիր կը հրատարակէր, Սահմանադրութիւն պահանջելով Թիւրքիոյ համար։ Յօդուածագիրը կը յայտնէ թէ այդ թերթի պիտի սկսի Անգլիա հրատարակուիլ և թէ արդէն թերթի գոյութիւնը երեք տարուան համար ապահովուած է մի դրամագլուխ դըրուած լինելով Անգլիական դրամատան մէջ։ Յօդուածին նայելով, կ. Պոլսի անգլիական փոստը աւելի ազատով է նամակների և ծրարների իրենց տեղը հասցունելու մասին, քան թէ Ֆրանսական որի մէջ Թիւրք կառավարութիւնը աւելի ազդեցութիւն կրնայ անել։ Յօդուածագիրը խօսելով նաեւ եգիպտական խնդրի մասին, այն տեսութիւն կը յայտնէ թէ Սուլթանը փութով վաւերացունելով Սպասա փաշայի խոխմութիւնը, մի միայն իր գահը ապահովելու շարժառիթն մղըւած է և թէ Անգլիոյ ձգտումներուն դէմ չդներ, վասն զի անկէ խոստում առած է իր անձնական իշխանութիւնը պաշտպանելու՝ Սուլթան Մուրատի և կամ ուրիշ հաւանական վտանգներու դէմ և թէ նոյն իսկ այդ խոստումին վրայ կրկրոս կղզին անոր ձգած է, թէեւ առ երեսոյթ՝ եգիպտոսի դաշնագիրը Թիւրքիոյ ասկեան ըստացուածքները պաշտպանելու համար չընուած է։ Թիւրքիոյ ներկայ կացութիւնը նկարագրելով, յօդուածագիրը կը յայտնէ թէ խեղճութիւ-

Թիւրքիոյ Հայերի վասնակցութիւնը Կաթողիկոսական ընտրութեան

Թիւրքիոյ Հայերի Ազգային կեդրոնական վարչութեան խոստ ժողովը (Քաղաքական և կրօնական ժողովներուն միասին խորհրդակցութեան համար նիստը կը կոչուի խոստ ժողով) յունվար 15/27ին գումարուելով Պատրիարքի նախագահութեամբը, ի միջի այլոց և հետեւեալ որոշումն արած է որ հրատարակութեան տրուած է տեղական լրագիրներուն մէջ։

«Ժողովը ուշադրութեան առնելով Էջմիածնայ Ընդհանրական Հայրապետին խոստ յառաջիկայ ընտրութեան խընդիրն, որոշեց ներկայացնել զայն Ազգային Ժողովոյ և երբ անոր կոչմէ մասնակցութեան եղանակն որոշուի և գործադրութիւնը յանձնարարուի խոստ ժողովոյ, ստանձնել յայնժամ տրուած որոշման համեմատ պէտք եղած գործողութեանց կատարումը։»

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

Դավրէժ, 91 դեկտ. 28/9 յունվ. 92

Դավրիժու Հայ երիտասարդութիւնը այսօր հասկուած է մեծ սգով։ Իր պաշտելի ընկեր Ծակոբ Նազարբէկեանը էլ չը կայ...։ Նրա ազնիւ բնաւորութիւնը, ճշմարտասիրութիւնը, մարդկային ազդին օգնելու ձգտումները և վերջապէս զգայուն սիրտը պաշտելի էին կացուցել այդ վաղաթառամ երիտասարդին...։

Մեռա՜ւ նա 21 տարեկան մտաղ հասակում, չը հասած իր վայրկեան իդէալներին, իւր գուրգուրած զաղափարներին.....։ Թոքախտը յանկարծ բորբոքվելով, մի երկու ժամում անողորմաբար քամեց ապառեց նրա կենսական անհրաժեշտ հիւթը — արիւնը, մինչդեռ մի քանի ժամ առաջ՝ նա դեռ խօսում և դատողութիւններ էր տալիս իրան ուղղած խիստ կարեւոր հարցերին...։

Հասարակաց չահերին ծառայելը նրա սիրած պարապմունքներից մինն էր. հանգուցեալը անդամակցել է զանազան ազգօգուտ հիմնարկութեանց, և որոնց հիմնադիրներից մինն էլ ինքն էր եղել...։ Դեռ մի ամիս չը կայ, որ Դավրիժու հայ հասարակութիւնը տեսաւ նրան թատրոնական բեմի վրայ Ներսէս Մեծի դերում. իր բնական ձիրքերի շնորհիւ այնքան ազդեցիկ կերպով, այնքան կենդանի շարժուածներով խաղաց իւր դերը, որ թատերասէրների բուռն ծափահարութեան արժանացաւ։

Իսկ այժմ... նրա զարդարուած դագաղը դրած է եկեղեցում.....։ Խոստ բազմութիւն, ի թիւս որոց և վշտալի երիտասարդութիւնը, շրջապատել են նրան։ Հանդիսաւոր ժամերգութիւնից յետոյ՝ ներկայութեամբ թեմիս Ս.Ա.ոաջնորդին, երիտասարդներից մինը, Պր. Զ. Գ., կարդաց եկեղեցում մի դամբանական, որով ղրուատեց հանգուցեալի բարեմասնութիւնները, մխիթարեց վշտալից աղգականներին և սգալից երիտասարդներին, որից յետոյ երիտասարդութիւնը շրջապատելով իր սիրատուն ընկերոջ դագաղը՝ թափօրը ուղղուեցաւ դէպի Լիլեայի եկեղեցու բակը։ Թափօրին հետեւում էին մի քանի հարիւր մարդիկ։ Դագաղին վրայ դրած էր երկու պսակ. մինը հանգուցեալի ընտանիքի կողմից, իսկ միւսը, որ աչքի էր ընկնում իր արուեստական ծաղիկների քնքշութեամբ և ձեւի ճաշակով, յատկապէս պատրաստել էին հանգուցեալի ընկերները «ի սգալի մահ Յակովբայնաղարբէկեանց իւր վշտալի ընկերներից» մակագրով։ Ներկայութեամբ տխրազգած խոստ բազմութեան, արկղն ամփոփուեցաւ գերեզմանին մէջ։

Չանգի՛ստ ոսկերացդ, ո՛վ ազնիւ և հայրենասէր պատանի....։

Վրտ. ԳՈՒՐԳԻՆ

ՀԱՑԵՐ ՅԱՄԵՐԻԿԱ

Վերջերս Նիւ–Եօրքի մէջ հատատած «Կիւլպէնկեան» առեւտրական տան մասին հետեւեալները կը կարդանք «Մերքանթայլ Էնտ Ֆինանշալ Թայմզ»ի յունվար 16ի թիւին մէջ. «Յիշեալ վաճառատան ջանքը պիտի լինի Սրեւելքի և Թիւրքիոյ բերքերի ներածութեանն աւելի զարկ տալ երկրին մէջ. բացի այլ և այլ բերքերէ օրինակ՝ բուրդը, ափիոնը նկն., պարսկական, կովկասեան և Թրքական դորգերի վրայ ալ յատուկ գործ ունի։ Այս վաճառատան վերև յիշուած առեւտրական ճիւղի մէջ աշխարհի առաջնակարգ տուներն է. մանաւանդ ունի Մարսէյլ, Լոնտոն և Թիւրքիոյ բոլոր քաղաքները. իր ունեցած յանձնարարականների մէջ կը կարդացուին երկրիս ամենէն նշանաւոր դրամատուներուն անուններն։ Պր. Կիւլպալի Կիւլպէնկեան այդ տան Նիւ–Եօրքի մնայուն ընկերն է. այս գործին եւս ամեն կերպով յարմար և ամերիկեան չուկայի պահանջներին կատարելապէս տեղեակ մի անձ։ Քաղաքագիտութիւն կը շնորհաւորենք ցեարց Կիւլպէնկեան և Ընկերութեան։»

Քաղուածք Թիֆլիզի լրագիրներէն

Ռուս Սինոդի աւագ պրօկուրօրի հրատարակած հաշուէն կերեւի որ 1883 թուին յոյն–ռուսական դաւանութիւն ընդունած են 393 Հայ, 1884ին՝ 48, 1885ին՝ 222, 1886ին՝ 21, 1887ին՝ 23 և 1888ին՝ 7. ընդամէնը 6 տարուան մէջ 710 Հայ։ Նոյն 6 տարի ժամանակամիջոցի մէջ այդ կրօնն դաւանել սկսեր են 20,217 բողոքական, 6,738 կաթոլիկ, 5,226 մահմետական և 3,722 Հրեայ։

— Պաքուի մէջ անպարկեշտ միջոցներով հարուստ դարձած մի Հայ Յովհաննէս Պատուականեանց իր անպատիւ արարքների համար Քլիսպի անդամակցութենէն արտաքսուած լինելով, դեկտ. 29/10 յունվարին քաղաքային դահլիճի մէջ, տեղէն վեր կը կենայ և բէվոլվերով կը զարնէ Պետրոս Ալանեանց անունով մի ուրիշ Հայի որ իբր թէ իր վռնտուելու մասին դէմատուր աշխատողն է եղած։ Պատուականեանց միեւնոյն բէվոլվերով ինքզինք ալ կըսպաննէ անմիջապէս. իսկ Ալանեանց որ երեք գնդակ առացած լինելով մահացու կերպով վիրաւորուած էր, երկրորդ օրը կը մեռնի հակառակ բժշկական խնամքների։

Այս երկու անձերն ալ հասկացած բանական կրթութիւն ստացած էին։

ՏԵՂԱԿԱՆ

Խարբերդցի պանդուխտները մի գոհ ալ տուին իրենց գաղթականական տենդին։ Բզմուշէն գիւղացի 30 տարեկան Տօնապետ Յովհաննեան երիտասարդը որ 20 օրէ ի վեր այտեղ կը գտնուէր, անցեալ շաբաթ օր իրիկուն տակաւին ողջ առողջ Ամերիկաէն չգենաւի տոմսակ և դրամ կընդունի։ Խեղճը որ իր բոլոր ընկերների պէս (որոնք այժմ 100ը կանցնին) օրերը մտահոգութեամբ և սովատանջ կանցունէր, այդ տոմսակ ստանալուն պէս ծայրայեղ ուրախութեան մէջ կկենայ և սաստիկ յուզումը իր առողջ դրութիւնը խանգարելով, մինչեւ առաւօտ մահն առաջ կը բերէ։

Մխիթարդների անհոգութեան պատճառաւ, մահուան լուրը շատ ուշ հասած էր Մարսէյլի Հայոց Գեր. Հովէն, որով և մեռելին դագաղը կաթոլիկ քահանայի միջոցով առաջնորդուած էր գերեզմանատունը ուր և հասաւ յետոյ Գեր. Ս. Ծ. Վ. Ա.յմաեան և արարողութիւնը կատարեց։

«ԼԱ ԹԻՐՔԻ ԼԻՊՐ»

Սիէքլի մէջ Ա.լի Ա.ին մտաւորականութեամբ հրատարակուած մի յօդուած կը յայտնէ որ վերջերս Փարիզի օսմանեան դեսպանատունը յանձներ է Ֆրանսայէն դուրս հանել տալ Պր. Մարկնկօ կոչուած մի անձ որ Լա Թիրքի լիպր անունով մի նոր ազատական լրագիր կը հրատարակէր, Սահմանադրութիւն պահանջելով Թիւրքիոյ համար։ Յօդուածագիրը կը յայտնէ թէ այդ թերթի պիտի սկսի Անգլիա հրատարակուիլ և թէ արդէն թերթի գոյութիւնը երեք տարուան համար ապահովուած է մի դրամագլուխ դրըւած լինելով Անգլիական դրամատան մէջ։ Յօդուածին նայելով, կ. Պոլսի անգլիական փոստը աւելի ազատով է նամակների և ծրարների իրենց տեղը հասցունելու մասին, քան թէ Ֆրանսական որի մէջ Թիւրք կառավարութիւնը աւելի ազդեցութիւն կրնայ անել։ Յօդուածագիրը խօսելով նաեւ եգիպտական խնդրի մասին, այն տեսութիւն կը յայտնէ թէ Սուլթանը փութով վաւերացունելով Սպասա փաշայի խոխմութիւնը, մի միայն իր գահը ապահովելու շարժառիթն մղըւած է և թէ Անգլիոյ ձգտումներուն դէմ չդներ, վասն զի անկէ խոստում առած է իր անձնական իշխանութիւնը պաշտպանելու՝ Սուլթան Մուրատի և կամ ուրիշ հաւանական վտանգներու դէմ և թէ նոյն իսկ այդ խոստումին վրայ կրկրոս կղզին անոր ձգած է, թէեւ առ երեսոյթ՝ եգիպտոսի դաշնագիրը Թիւրքիոյ ասկեան ըստացուածքները պաշտպանելու համար չընուած է։ Թիւրքիոյ ներկայ կացութիւնը նկարագրելով, յօդուածագիրը կը յայտնէ թէ խեղճութիւ-

նը կը թափէ Թիւրք զինուորների և սպայների վրայէն. հագուստ չունին, ամառնան չեն ստանար. անունդնին ալ շատ գէշ է. կօշիկ չեն հագնիր շատերը և իրենց համազգեստներն ալ ծակ ծակ եղած է։

ՌՈՒՄԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

«Տէյլի Նիւզ»ի Վիէննայի թղթակիցը կը հաղորդէ թէ ռուս երկաթուղիների կարեւոր պաշտօնեայներէն շատերը ձերբակալուեցան վերջերս, իբրեւ մեղսակից մի նիհիլիստական դաւադրութեան որի նպատակն էր խափանել և Մոսկուայի մէջեղ եղած երկաթուղու գիծը օդը հանել, կայսեր անցած պահուն։ Այդ պաշտօնեայները իբր թէ նիհիլիստներին դիւրութիւններ տուած են պատրաստութիւններն և ուժանակ դետեղելու համար և որպէս զի նիհիլիստները արգելք չունենան և գործի ժամանակ չբռնուին, կըսէ անգլիացի թղթակիցը, պաշտօնեայների հետ կարգադրած էին որ վտքը տղայ մը ամէն մէկ կառախումբը անցնելէն քիչ առաջ գծին վրայ երթեւեկէ։ Իբր թէ նիհիլիստներ իրենց պատրաստութիւնները ամբողջացուցած էին երկու ժամի մէջ, երկու ուժանակ դետեղելով, որոնք եթէ պայթէին կայսերական կառախումբի անցած ատեն, պիտի խորտակէին զայն. սակայն դաւադիրները աճապարանքով մնկնեցան, իրենց կարեւոր դործիները մին ալ հոն թողլով որը յետոյ դանուեցաւ գծին պահապաններէ մէկէն։

Ա.ԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

Լրագիր Ազգային եւ Քաղաքական

Ազատութիւնը Նիւ Եորք կը հրատարակուի, ամիսը մէկ անգամ միայն այժմ, մեծ դիրքով։ Տարեկան բաժնորդագինն է ամէն երկրի համար մէկ տոլար միայն (5 ֆրանգ կամ 2 րուբլ ռուսական թղթադրամ)։ Ամէն մէկ Թուի մէջ խմբագրական յօդուածներ, Թղթակցութիւններ, զուարճալիք և այլ կարեւոր յօդուածներ։

Հասցէն՝ édaction du journal
AZADOUTIUN
12, Fronkfort str.
NEW YORK(E. U. d'Amérique

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

ԳԻՐՔԵՐԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

Արմենիայի խմբագրատունն իր մօտ ծախու գտնուած գիրքերէն մի վիճակահանութիւն կազմած է որի ամէն թիւերն ալ կը շահին որովհետեւ 1000 տոմսակ է և վիճակահանութեան դրուած են 1000 օրինակ ընտիր գիրքեր, տետրակներ և պատկերներ գանազան գիներով (Ալիշանի, Րաֆֆիի, Մերենցի, Մխիթարեանցի, Դամատ-Բաթիպաի գործեր, Փորթուգալեան հրատարակութիւններ և այլն, ամբողջը 55 տետրակ, 100 ֆրանգ նոցէն մինչեւ 15 ռանթիմնոց)։

Վիճակահանութիւնը անպատճառ պիտի կատարուի 1892 ապրիլ 19/1 մայիսի կիրակի օրը, Մարսէյլ, Արմենիա լրագրի խմբագրատան մէջ։ Նոյն օր իւրաքանչիւր թուի չահածը՝ պիտի հրատարակուի իսկոյն Արմենիայի մէջ։

Ուզողը պատ է իր չահած գրքի փոխարէն ստանալ մի ուրիշ գիրք որ մեր խմբագրատան մէջ ծախու կը գտնուի միեւնոյն գնով. իսկ եթէ իր ուզած գիրքը աւելի մեծ արժէք ունենայ, տարբերութիւնը վճարելով կրնայ ստանալ։ Օրինակ. եթէ մէկը չահած է Րաֆֆիի Ղարաբաղի Ատղագիտը որի գինն է 4 ֆր. 20 սանթիմ., բայց ինք կուզէ ունենալ Րաֆֆիի Դաւիթ Բէկը որի գինն է 10 ֆրանգ, տարբերութիւնն՝ այսինքն 5 ֆր. 80 սանթիմ միայն վճարելով կրնայ ստանալ Դաւիթ Բէկը Ղարաբաղի Ատղագետին փոխանակ։

Իւրաքանչիւր տոմսակի գինն է ՄԷԿ(1) ՖՐԱՆԳ։ կը ծախուի Մարսէյլ, Արմենիայի խմբագրատան մէջ։ Մարսէյլէն դուրս ալ կը ղրկուի միեւնոյն գնով, ղրկելու փոստի ծախքը խմբագրատունէն վճարուելով. միայն թէ եթէ 10 հատէն պակաս տոմսակ ուզուի, իրրեւ տպադրուած բան (imprimés) բաց կը ղրկուի փոստով. իսկ 10 հատ կամ աւելի ուզուած ժամանակ, ապահովագրուած նամակով կը ղրկուի։

Հետեւեալ գիրքերն կարելի է ստանալ Արմենիայի խմբագրատունէն, իրենց առջեւ նշանակուած գիներով և փոստի ծախքը խմբագրատունէն վճարուելով։

Արժէքը կանխիկ վճարուած՝ գիրք չղրկուիր։

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Ա. ՀԱՑ ԳԻՒՑԱԶՆՈՒՀԻ ՄԸ (Սպառած)։
Բ. ՀԱՑ ԳԻՒՂԱՑԻ »
Գ. ՍԱՂՄՈՍ ԻՍՐԱՑԷԼԻ »
Դ. ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒԼՂԱՐԻՈՑ ԵՒ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ՊՈՒԼՂԱՐ ԱՊՕՏԱՄԲԱՊԵՏԱՑ (Պուլղար ազգին իր ազատութիւն ձեռք բերելու համար մէկ դարէ ի վեր արած չանքերի խիստ հետաքրքրաշարժ նկարագրութիւնն է։) (1 ֆր. 10 սնթմ.) 1 ֆր. 50 սթմ.
Ե. ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ.—(Հայաստանցիների պանդխտութեան տխուր հետեւանքների մէկ փոքրիկ պատկերը կը ներկայացունէ վիպական կերպով։) Գինն (90 սնթմ.) 1 ֆրանգ 20 սնթմ.
Զ. ԳԱՄԱՌ ՔԱԹԻՊԱ — ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ յետ այբուբենց աւարտեալ (Մեծանուն հայ բանաստեղծին վերջերս գրած ազատաշունչ ընտիր ոտանաւորներէն 3ը՝ առանձին տետրակով հրատարակուած են)։ 50 հատը 2 ֆր. և 50 սանթիմ, հատը (5 սնթմ.) 10 սանթիմ։
Է. ԼԻՆԶԻ ՕՐԷՆՔԸ ՏԱՃԿԱՀԱՑԱՍՏԱՆՈՒՄ. (Սպառած)
Ը. ԹԻՒՐՔԻԱՅ ՀԱՑԵՐՆ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԴՐԱՑԻՆԵՐ (Թիւրքիայի Հայերին և իրենց դրացի ազգերի վրայ վիճակագրական և ցեղաբանական ամփոփ և հետաքրքրաշարժ տեղեկութիւններ կը պարունակէ։ Թիւրքահայաստանի մէջ բնակող այլ և այլ ազգերէ բնակիչներուն թուին բազդատական մէկ ցուցակն ալ կցուած է տետրակին վերջը։) Գին 50 սանթիմ (35 սանթիմ)։
Թ. «ԱՐՄԷՆԻԱ»Ի ՅՈՒՇԱՐԱՐ (Արմենիայի Ա տարեշրջանի Թիւերը այժմ բոլորովին սպառած և միեւնոյն ժամանակ շատերի հետաքրքրութեան առարկայ դարձած լինելով, այդ շրջանի մէջ Մ. Փորթուգալեանի գրած առաջնորդող յօդուածներէն գէթ 30ի չափ ամփոփուած են Ցուշարարի մէջ որ ութ ծալ դիրքով 124 երեսներէ կը բաղկանայ)։ (1 ֆրանգ)։ 1 ֆր. 40 սանթիմ
Ժ. ՎՐԷԺ (Պուլկարիայի մէջ Թիւրքերի արած բարբարոսութիւններէն մի փոքրիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց կուտայ թէ Պուլկարներն ի՛նչպիսի միջոցների դիմած են իրենց վրէժ լուծելու համար)։ (15 սնթիմ) ,20 սնթմ.
ԺԱ. ԹՈՄԱՍ ԲՈՑԱՐԻՍ (Ցուլնաստանի մէջ Թիւրքերի արած բարբարոսութիւններէն մի փոքրիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց կուտայ թէ Ցոյներն ի՛նչպիսի միջոցների դիմած են իրենց վրէժ լուծելու համար), (0,15սանթիմ) ,20 սանթիմ։

Մ. Փորթուգալեանի հրատարակած գիրքերէն վրայ մասնաւոր զեղչ կը լինի Պարսկաստանի Հայերին համար որոնց կը ղրկուի փակադծի մէջ նշանակուած գիներուն։

ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՕՐԱՑՈՑՑ
1892
Նահանջ Թուականին

Սեփականութիւն
Ս. Փրկչի Ազգ. Հիւանդանոցին Հայոց

Կ. ՊՕԼԻՍ
Տպագր. Պաղտատլեան

Գինն է, Մարսէյլէն դուրս ղրկելով, 75 սանթիմ. Մարսէյլի մէջ 65 սանթիմ։

ՕՐԱՑՈՑՑ
1892
ՆԱՀԱՆՋ ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Սեփականութիւն Ս. Փրկչի
Ազգային Հիւանդանոցին Հայոց

Տպագր. Պաղտատլեան ի Կ. Պոլիս

Կը ծախուի Արմենիայի խմբագրատունը, 25 սանթիմ Մարսէյլի մէջ, 30 սանթիմ Մարսէյլէն դուրս, ղրկելու փոստի ծախքը խմբագրատունէն վճարուելով։

ԾԱԽՈՒ ԳԻՐՔԵՐ

Արմենիայի խմբագրատան մէջ ծախու կը գտնուին, ի միջի այլոց, և հետեւեալ գիրքերն որոց գիներն նշանակուած են, ղրկելու փոստի ծախքն ալ միատին հաշուելով։

Էլիզէ Ռէքլիւս— Ռուսական Հայաստանի կամ Արաքսի աւազանը, Ուրմիա լիճ և Առաջաւոր Ասիա։ Թարգմանեց Միսաքան։ Վաղարշապատ 1891։
Գին 1 ֆրանք

Քաջունի Հ. Մ. — Աչխարհագրութիւն հին և նոր Հայաստանեայց
2 ֆրանք 50 սանթիմ

Աբէլ Արքեպիսկոպոս Մխիթարեանց— Պատմութիւն ժողովոց Հայաստանեայց եկեղեցւոյ հանդերձ կանոնագրութեամբք. Վաղարշապատ 1874.
,70 սանթիմ։

Եզնիկ քահանայ Երզնկեանց—Դասագիրք հայկական ձայնագրութեանհայոց դպրոցների համար. Բ տպագրութիւն. 2 ֆրանք 10 սանթիմ։

Վ. Փափազեանց—Խաթ-Մարա (Հայ բոշաների կեանքից) ,55 սանթիմ։

Վ. Փափազեանց — Ճգնաւոր Եղօ (Թիւրքահայերի կեանքից) ,35 սնթմ։

Շիրվանզատե — Գործակատարի յիշատակարանից (մի պատկեր վաճառականական կեանքից) և Հրդեհ Նաթագործարանում (Բադուի վաճկների կեանքից) 1 ֆրանք։

Գաբրիէլ Եպ. Այվազեան—Աբեւն ու մոլորակները (Լսարան կենցաղօգուտ գիտելեաց) ,35 սանթիմ։

Նոյն—Եգիպտոսի հնութիւնները ,35 սանթիմ։

Նոյն—Մեծն Ներսէս Հայրապետ 35 սանթիմ։

Մանկուհի—Այրի վանք կամ Դեղարդայ վանք ,35 սանթիմ։

Վարդուկեան— Դայլայիկ (Գլխաւոր ոտանաւորներ՝ արարչագործութեան հրաշալիքներին վրայ) ,75 սնթմ.

Եզնիկ քահանայ Երզնկեանց—Ազգային երգարան ձայնագրեալ հայկական ձայնանիշներով։ 2 ֆր. 80 սնթմ։

Ձայնագրեալ երգեցողութիւնք Ս. Պատարագի—Բ տիպ. էջմիածին 10 ֆր։

Բաղդատական աշխարհագրութիւն. Ասիա, Ափրիկէի, Ամերիկայի և Աւստրալիայի բնական, տոհմական և քաղաքական նկարագրութիւնը.
1 ֆրանք 75 սանթիմ։

Վ. Փափազեանց—Պատկերներթիւրքահայերի կեանքից (Հեղինակին 11 հատ ամենաընտիր վէպիկները).
4 ֆրանք։

Ասոնցմէ զատ, Արմենիայի խմբագրատան մէջ ծախու կը գտնուին նաեւ Հ. Ալիշանի, Հ. Ինճիճեանի, Հ. Դարբինեանի, Րաֆֆիի, Մեր ինչի հրատարակուած բոլոր գիրքերն, ինչպէս և ուրիշ օգտակար գիրքեր և քարտէզներ Հայաստանի՝ Հայերէն կամ լատինական տառերով և զանազան գիներով և.ն. և.ն.։

Գրավաճառանոցի ժամրամաս ցուցակը որ 90 երեսներէ կը բաղկանայ, պանկացողներին կը ղրկուի ձրիապես։

ՏՆՕՐԷՆ—ԽՄԲԱԳԻՐ
Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

Le Gérant : FÉLIX ENFFANTIN.
ՄԱՐՍԷՅԼ.
Հայերէն տպարան Մ. Փորթուգալեանի
Marseille. — Imprimerie du Midi et Papeterie
Allées de Meilhan, 44.